

Гаврилюк Оксана Володимирівна
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

Лютіков Олександр Геннадійович
*магістр
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-335-7-47>

ВИКЛИКИ І ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Інтернаціоналізація господарського життя, економічна інтеграція, глобалізація світових ринків товарів, послуг, інформації, капіталів, праці, транснаціоналізація світової економіки посилили взаємозалежності її структурних ланок, що виявляється в активізації усіх форм міжнародних економічних відносин, у тому числі міжнародної міграції населення. За цих умов міграція набула нового масштабного характеру, змісту, а також якісних характеристик. Одночасно активний процес міжнародної міграції людських ресурсів призводить до різних наслідків, які впливають на зовнішньоекономічні зв'язки країн, їх державні фінанси, забезпечення національної демографічної та економічної безпеки. За даними Світового банку, у 2022 р. близько 184,0 млн. осіб проживали за межами країни свого громадянства, при цьому майже 20% з них були біженцями [1].

Виїзд за кордон мільйонів українців став гуманітарним та економічним викликом не тільки для України, а й для країн-партнерів, які прийняли цих осіб. Через повномасштабне російське вторгнення в Європі перебуває 5,831 млн. українських переселенців,

за межами Європи – 362,2 тис. осіб; загальна кількість біженців становить 6,2 млн. осіб [2]. Найбільше українців перебуває у Німеччині, Польщі та Чехії. «Вартість» українських біженців для Європейського Союзу може становити від 30 до 37 млрд. євро на рік, що еквівалентно 0,19-0,23% ВВП Євросоюзу [3; 4], при цьому, найбільше навантаження лягло на країни-сусіди України – Польщу, Чехію та країни Балтії. Також, значні обсяги внутрішньої міграції населення України з зони бойових дій та тимчасово окупованих територій зумовили суттєве збільшення чисельності внутрішньо переміщених осіб – до 5,1 млн. осіб (на червень 2023 р.) [5], більше половини всіх ВПО (60%) перебували у такому статусі впродовж року і довше.

Людський капітал є найважливішим фактором розвитку України, і його значні втрати ускладнюють перспективи економічного відновлення: за підрахунками, втрата 6 млн. економічно активних осіб означатиме щорічну втрату 80 млрд. дол. США вітчизняного ВВП [6]. У переважній більшості вимушені українські мігранти – це середній клас, молоді, амбітні люди з вищою освітою, мотивовані до праці, інтеграції, ментально схожі з європейцями. Очевидно, що приймаючі країни хочуть отримати такий значний, високоосвічений та мотивований трудовий потенціал в той час, як Україна його втрачає. Незадовільні тенденції спостерігались ще до війни, про це свідчать результати Індексу відтоку мізків [7], згідно яких Україна за масштабами відтоку інтелектуалів перебувала на рівні Болівії, Анголи, Пакистану, Перу тощо. Тому для держави надзвичайно важливим є збереження міцних соціальних та економічних зв'язків з тими, хто виїхав за кордон, а також співпраця з країнами, в яких перебувають вимушені мігранти з України з точки зору підтримки їх репатріації та реінтеграції на Батьківщину.

Як зазначає В. Воскобойник, президент Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування, «Перемога не принесе Україні подальшого економічного зростання, якщо вже зараз не дбати про три речі – повернення українців до України, скорочення

трудової міграції з України і залучення трудових мігрантів з-за кордону» [8]. Тому до 2025 р. уряд має розробити стратегію повоєнного економічного відновлення країни і дати сигнал вимушеним мігрантам, на яких умовах і куди їм повертатися. Метою стратегії слід визначити побудову диверсифікованої висококонкурентної структури економіки, розвиток наявних та створення нових порівняльних переваг, що буде сприяти підвищенню рівня добробуту населення України. Повернення українців значною мірою залежатиме від тривалості війни та розвитку безпекової, соціально-економічної ситуації, відновлення соціальної інфраструктури і пошкодженого житла, можливостей працевлаштування, а також загальних перспектив розвитку країни і бачення безпечного майбутнього. Економічна відбудова країни повинна враховувати сучасні тренди розвитку зруйнованих і нових продуктивних високотехнологічних секторів, банківського та фінансового секторів, передбачати модернізацію сільського господарства, акцентуючи на створенні переробного сектору, сприяти створенню замкнених інноваційних циклів, інтеграції до глобальних ланцюжків створення доданої вартості, постачання та збуту, заохоченні кластерних ініціатив розвитку економіки. Проактивна позиція, спрямована на відновлення людського капіталу, необхідна зі сторони держави і шляхом посилення боротьби з корупцією, підтримки підприємництва, створення нових робочих місць.

Біля третини внутрішньо переміщених осіб планують залишитися у місцях тимчасового перебування, тому необхідно сприяти їх соціалізації, залучати їх потенціал до економіки приймаючих регіонів, організувати їх побут та працевлаштування.

В країні може виникнути потреба у залученні іноземних трудових мігрантів, тому держава повинна формувати продуману імміграційну політику, яка б включала і дотримання міжнародних стандартів у сфері міграції, і міжнародний захист, і працевлаштування, і можливості інтеграції. Серед її кращих інструментів – формалізована процедура імміграції з публічними та

чіткими орієнтирами щодо «портрета» іммігранта (вік, сімейний стан, освітній ценз, наявність дітей тощо) та мінімальною дискрецією в наданні виду на проживання; визначення щорічної квоти тих, кого країна планує залучати; нульова толерантність до нелегальної міграції; продумана інформаційна кампанія підтримки міграції із роз'ясненням суспільству її необхідності, корисності для економіки та відсутності загроз для соціуму; чітка програма отримання громадянства після досягнення/виконання певних критеріїв [9].

Отже, в умовах іноземної агресії масове переміщення населення дало змогу врятувати сотні тисяч життів, спричинивши, однак, серйозні виклики і для людей, і для країни. Завдяки вражаючій солідарності суспільства, широкомасштабній міжнародній підтримці, злагодженій роботі державних інституцій Україні вдалося уникнути тяжкої гуманітарної кризи. Проте держава стоїть перед лицем величезної міграційної кризи і є речі, які ми не зможемо купити, які не принесуть ані інвестори, ані донори. І образ майбутнього України визначить те, як ми впораємося з цим викликом.

Література:

1. World Development Indicators (dashboard), World Bank, Washington, DC. URL: <https://datatopics.worldbank.org/worlddevelopment-indicators>
2. Ukraine Refugee Situation. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
3. Estimated total Ukrainian refugee costs in selected countries worldwide from March 2022 to February 2023. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/1312602/ukrainian-refugee-cost-by-country/>
4. Policies to Address the Refugee Crisis in Europe Related to Russia's Invasion of Ukraine. IMF. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/IMF-Notes/Issues/2022/09/08/Policies-to-Address-the-RefugeeCrisis-in-Europe-Related-to-Russias-Invasion-of-Ukraine-522662>
5. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні. Опитування загального населення. Раунд 13. Червень 2023. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-situaciyu-z-vnutrishnim-peremischennyam-zagalne-opituvannya-naselennya?close=true>
6. Довгий шлях додому. Чи варто Україні чекати на повернення біженців з-за кордону. 14 серпня 2023. URL: <https://focus.ua/uk/economics/585160-dovgiy-shlyah-dodomu-chi-varto-ukrajini-chekati-na-povernennya-bizhenciv-z-za-kordonu>

7. Human flight and brain drain. Country ranking.
URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/human_flight_brain_drain_index/

8. Без повернення біженців та залучення трудових мігрантів українська економіка приречена – експерт. 19 вересня 2023.
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3763260-bez-povernenna-bizenciv-ta-zalucenna-trudovih-migrantiv-ukrainska-ekonomika-prirecena-ekspert.html>

9. Будкін С. З досвіду Австралії можна взяти дуже багато для майбутньої міграційної політики України. URL: <https://thepage.ua/ua/experts/migracijna-politika-ukrayini-pislya-vijni-ta-avstralijskij-dosvid>